

Latweeschu Awises.

No. 40.

Zettortdeenâ 1. Oktobert.

1864.

Jaunas sīnas.

Behterburga. 18tā Septembra rihā Behterburgas krepostā 101 reises schahwuschi ar leeleem-gabaleem wissam pilstatam par preeka wehsti, ka muhsu Kunga un Keisera wezzakais dehis, Leelwirsts, Krohnamantineeks, Besarewitsch Nikolai Alekfan-drowitsch Dahnu lehnina meitu prinzeffeeni Dagmaru few par brukti isredsejees. Pee wisseem celu suhtreem schi drukkata sluddinaschana bij lassama: „Behterburgas karra general-gubernaters Wirsts Suworows ar telegrawi no Keisera pawehleschanu dabujis Behterburgas eedshwotajem sluddinaht: ka Leelwirsts Krohnamantineeks ar prinzeffeeni Dagmaru saderrinajuschees. Keisers pawehlejis to is-sluddinaht pilstatam ar 101 leelu-gabbalu schahweeneem. Keisera Majestete zerrejoht, ka wissi ustizzigi pawalstneeki par to lihds ar sawu Keiseru no firds preezafees un ar karstahm luhgschanahm Deewu luhgs, lai Deewa schehlastiba scho derribu swehti.

Behterburga. Keisers islaidis 4 Wisaugstas pawehleschanas, ka pa wissu Pohlsemmi skoblas gil wajaga jazelt un kahdahm schihm kauschu un pilfata skoblahm buhs buht.

Behterburgā effoht kahdi 4 tuhstofchi tahdu kauschu, kas peerakstiti pee Widssemes, Kurssemes un Zggaunussemes draudsehm, un bes passēs no schejenes tur ne warr usturratees. Kad nu scheem ifgadus jaunu passē gahdajohht dauds naudas un dauds laika ar to jatehre, kamehr wezzu passē nosuhhta mahjās

un jauna pahrnahht atpakkat, tee daschureis ilgu laiku paleek bes passēs, ko polizeja ne warr wehleht; tad waldischana scheem par labbu labprahht gribbetu itt ihpashu passu un nodohschanu kantori Behterburgā eetaisht, kas lai ar to darbojajs, scheem Behterburgā buhdameem laudim gahdaht passēs no muhsu gubernementu draudsehm. Bet tē nu gaddahs diwi wainas, kalabbad waldischana wehl ne sinn un ne spehi scho gan labbu leetu eetaisht. Zo aprehlinajuschi, ka tahds passu-kantoris Behterburgā ilkatrā gaddā malfatu 7000 fudr. rubulus, ko ne Krohnis ne schee laudis, kas Behterburgā nogahjuschi dshwoht, ne gibb malfahht. Urri muhsu gubernementis naw wis wissās draudsēs tahdas pastes stajones til turu klahht, ka tē tuhdaht warr dabuhht atfuhhtitu passē un naudu un jaunu passē atkal warretu tuhdaht nosuhhtit us Behterburgu. Tad nu waldischana wehl melle padohmus, la scho leetu warretu eetaisht.

Aronstättē atkal atnahjis weens no teem warreem jaunas mohdes brunnu luggeem, turru lihds ar wehl trim tahdeem karra-luggeem pabeigs taisht.

No Kreewusemnes atkal sīnas nahkuschas, ka dauds weetas un pilfatōs pohsts ar ugguns grehtu bijis. Lai Deews wissus no tam schehligi pasarga, Diwus wihrus, kurreem warreja peerahdht, ka tee ugguni tihschē peelaiduschē, karra-teesa likkuse noschant.

Zebrpatē 27tā Augustā swimejuschi preeka deenu par gohdu gimnastiuma skoblas lungam Almenziam, ka tas jau 25 gaddus bijis skoblas-lunga ammatā un arri Zebrpates studentus mahja Latweeschu wallodā. Aug-

stu ffohlu waldineeki un ffohlas lungi ar Klemenza draugeem nogahja wianna nammâ, to ustrunnaja tam labbu laimi wehledami un par pateizibu par fawu teizamu ammata kohpſchanu wiannam dahwinaja fubr. apfeltitu leelu bikkeri. Arri gimnastuma un zittu ffohlu jauneki wiannu gohdam fweizinajuſchi un ap-dahwinajuſchi. Klemenz Tehrpates un pehzak ir Beh-terburgas ffohlmeiſteru = ffohlâ iſmahziſees, bijis Ig-gaunufemmê par ffohlmeiſteru pee Weſenbergas kreis-ffohlas, tad Salmufemmê pee Arensburgas kreisffoh-las un 1842trâ gaddâ tad Tehrpatê atnahzis un fawâ ammata eſtahjees.

Dagoê, Iggaunu fallâ muhſu juhrâ, kahds semneeks liklahs ahderi laiſt un likka arridsan ahdereht fawu uſau-guſchu dehlu, kas Deewamſchehl nabbaga mulkis un plahn-prahhtigs buhdams ne gribbejis liktees ahderetees un drau-dejis ahderneekam gallu darriht. Mahte ſinnajuſe tâ darriht, ka ahderneeks mahjâs warreja pahrnahkt, bes ka niknais dehls ſchim warrejis peetapt. Dehls to mannijis apnehmees pee mahtes atreebtees. Par kahdu laiſu tehws bija aibrauſis un nu niknais mulkis uſ-kriht mahtei, to noſchnauds un tad tai galwu ar ſahgi noſahge!! Taggad teefas aplamu grehzineeku teefa.

Wahzſemme. Sprantschu keiſereene no Schwal-bakes aigahjuſe uſ Bahdes = Bahdi pee Bruhſchu keh-nina, un tad atkal aibrauſuſe uſ mahjam Sprantschu ſemmê. Ir Bruhſchu leelais miniſters Biſmarks no-brauſis uſ Pariſi. Napoleons patz ne nahkſchoht uſ Wahzſemmi.

Wihne wehl ir darba deesgan ar meera derre-ſchanu, jo Dahneem arween wehl wiſſadas pretti-runnafchanas un eemeſli, zaur ko ſchee to leetu ſinn wilzinaht. Tad nu Bruhſis eſſoht ihſu terminu no-lizis, kurerâ Dahni lai ſkaidri iſteiz, kâ un ko tee ihſli grihböht, ſpehjoht un darriſchoht. Salka, ka nu Dahni apfohlijufchees paſteigtees. Dahni bij praſſi-juſchi, lai zits kahds no teem leelu walſtu waldinee-keem ſpreeschoht, kâ to Dahnu walſis mantu un parradus buhs iſdallihſt ſtarp Dahneem un Slehſwigu = Ol-ſteinu. Bruhſis un Giſtreikeris ſcho padohmu naw peenehmufchi. Taggad ſianas ſalka, ka nu ahtraki warreſchoht gallâ kluht; jo Dahni ſahloht gohdigam padohmam paklauſigi meſtees un meera prahtu rahdiht.

— 3.

Aurſemme. Saldus meeſtinâ 20tâ Auguſtâ uſ paſchu puſſnakti weenâ nammâ ugguns iſzehlees un buhtu tai nelaimes ſtundâ wiſſus eedſihwotajus lihdi ar to nammu par peſnu lohzinu palikluſchi, ja ne buhtu tohs uſmohdinajis waktmeiſteris, kas paſchu laiſu no Kuldigas mahjâ braukdams to nelaimi cerau-dſijis, ar leelu ſteigschanohs noſkrehjis un tâ namma eedſihwotajus tik tad warrejis uſmohdinaht, kad loh-

gus iſdauffdams ſahjis pilnâ haſſi ſaukt, lai muht ahra. Jo tad jau par wiſſu juntu ugguns leefmas ſawu noſchehligu darbu ſtrahdajuſchas. Ta irr Deewa ſchehlaſtiba, ka to nakti nelahds wehſch naw bijis, jo tad buhtu arri zitti nammi aifdeggufchees, kas tur-pat tuwu ſtahweja. Saimneeks irr gan ſawu nammu eekſch ugguns lahdes apdrohſchinajis, kur arri palih-dſibu dabhuſ; bet kur lai par to laiſu peemihl, ka-mehr to nammu atkal uſtaifſhs, arri no mantas daſch truhkums jazeſch, kas glahbjoht irr pohſtâ gabjuſe.

II. R-r.

Dſnabriſkes pilſatâ, Wahzſemmê, faderreja kahds jauns zilweks, ka tas 9 buddes enliſchu allus, kas dikti ſtiprs — weenâ ſahlumâ iſdferſchoht, un arri riktigi winneja, bet kâ? — krittâ pee ſemmes un pa-likka tuhliſt nohſt uſ weetas. — Kaut jel tahdas apla-mas derreſchanas tak weenreis beigtöhs un leelmanni apdohmatu, kas teem preekſch ſawa meera wajjadſigs.

No Giſtreikeru walſis rakſta, ka tur no ta aukſta wehtrina un leetaina laiſa wiſſas beſdeligas, ap Salzburgas pilſata, ſawas ligdas un perreklus at-ſtahjuſchas un uſ ſiltakahm ſemmem aigahjuſchas, un zaur to dauds tuhltöſchas jaunâs beſdeligas ligdas atſtahjuſchas, kas wiſſas atrafſas badda nahwê no-nihluſchas. Tas wehl ne bija redſehts!

Waldkirkenê, Wahzſemmê, eſſoht 5 gaddus wezs ſehns, kas 4 pehdas un 4 zellas leels, puſſet-tortu pehdu refnis wiſſapfahrt un 6 pohdus 12 mahrz-ſmagâ. Klur ſehns ka ſehns! C. J. S.

Brantentalê kallejs uſtaifſjis naſi ar 365 aſmi-neem — preekſch iſkatras deenas weenu. Woi ſchis naſis preekſch bruhkeſchanas jeb tik preekſch paſkatti-ſchanahs, to ne ſinnu. J. K.

Anilins.

II.

Mihli Awuſchu laſſitaji buhs redſejuſchi, ka lungu nammôs, pilſata bohds, taggad ir Nihgas eelu lut-turôs dedſina to gasu, kas dohd tahdu leelu gahſchumu. Scho dedſinajamu gasu taiſa no ſpirgts un terpentina, jeb arri zittâs ſemmes un leelôs pilſatôs un taggad arri Nihgâ to taiſa taiſ jaunâs leelâs mohdigâs ehlas ar 2 tohrneem, kas ſtahw ahruſſs Nihgas Semmes-wahr-teem pa kreifu rohlu kahdu gabbalu atſtattu. Tê to dedſinajamu gasu itt ſkunſtigi taiſa no aſminu ohglehm un tad to gattawu gasu wadda pa warra truhbahm appakſch ſemmes un tâ to eewadda wiſſôs eelu un platschu kulturôs, ir pa maſahm truhbahm garr iſtabu ſeenahm woi greesteem, nammôs un iſtabâs, kur gasu grihb dedſinaht. Kad nu tahdas truhbas ſkruhwi atſkruhwe un peeſek ugguni, tad ta gasa, kas no truh-

bas itt smalkem zaurumineem isschaujabs ahrà, eedeg-
gabs un degg tik ilgi, kamehr to skruhwi aisskruhwe
zeeti, jo no gasa pabrihka pa truhbahu weenumehr
dedsinajama gasa pee-eeet klahr wiffas weetas, fur ta
tohp dedsinata eelàs woi nammòs. — Scho gasu tai-
soht pabrihki no tahm alminu ohglehm iswahrahs un
istoff alminu-ohglu darwa, kas, kà teizis, gan
derriga pee wiffadahm leetahm, tomehr tais pabrihkòs
atleek wairaf darwas nekà gaddahs winnai pirzeji.

Dabbas Prattigi un tahdi gudri wihri, — kas sawu
muhshu jeb pehz sawa ammata ar to darbojabs dabbas
leetas un grunts-speklus isdibbinah, useet un isproh-
weht us fo katra dabbas leeta un dabbas spehks buhtu
derrigs zilwekem (un tahdus wihrus Wahzeeschi sanz par
Chemiker, Pshyiker, Mechaniker zc.) — arri wiffadi
isprohwejuschi un isdarbojuschees ar to, kahda schi
alminu ohglu darwa un fo no winnas gan wehl war-
retu taifihit — un redsi, labs darbs un gudrs wihrs
darbodamees ne paleek bes labbeem augkeem. Kas sinn
un proht pareisi un smalki mehleht, tas arri useet un atrohn.
Tà tad ar scho mas derrigu alminu-ohglu darwu is-
darbodamees, ar wiffadahm sahlehm to fajanzohht,
wahrijoht un wiina garru isdsennoht, kà brandwihnu
no labbibas istezzina, usgahjuschi no ta taifihit ne ween
zittas derrigas jaunas leetas, bet arri schòs gaddòs
usgahjuschi tahdu itt sawadu leetu, kas itt kà skaidrs
uhdens, bet paleek bruhns un bees, kad ilgali stahw
pee deenas gaischuma un luptes. Ne sinnoja us fo tas
derroht un arri bij tik dahrgs, kà 1 mahrzusch no
schi sawada uhdena maksaja wairaf nekà 100 rubl.
fudr. To nu esauze mahziti wihri par anilinu.

Tà nu palikka un scho tiklai glabbaja un rahdija
tur, fur sakrah augstàs skohlàs tahdas kemijas leetas,
un kas wajadfigas pee studentu skhloschanaas. Nu
buh 4 woi 5 gaddi, kà us reisi kahds Kalenderis
Perkins wahrda sawu waldischana luhdse, lai winnam
ween un nekahdam zittam nowehlejoht pahrdohht tahdu
itt skaisu lilu pehrwi, fo wiusch usgahjis taifihit un
fo nosauza par anilina pehrwi. Waldischana
tam to nowehleja un tam par scho nowehleschana dewa
ihpaschu grahmatu, fo sanz „patent.“ Waldischanaas
tahdam, kas kahdu jaunu derrigu leetu jeb darbu is-
gudrojis jeb taifa, dohd tahdu patentu, tas irr to
wehleschana, kà tiklai schis scho leetu warr taifihit un
pahrdohht — un kà tee tiklai tapat warr darriht, kas no
wiina to wehleschana us to irr dabbujuschu ar pikschanu.
Waldischana kà darra par usflubbina schanu un atlihd-
naschana tahdeem, kas jaunu leetu isgudrodami galwu
ispublejuschi un laiku un naudu ar to istehrejuschi. Za
nu buhfi lassijis jeb dsirdejis: patent rattu-affis, pa-
tent affu-smehre, patent-wilke zc. zc. zc., tad gan
ne buhfi libds schim sinnojis, fo schis wahrds „patent“

apshme — bet nu sinnaft, kà tas rahda: Waldischana
tam, kas tahdu leetu isgudrojis taifihit, nowehlejuse
to taifihit un pahrdohht, bet zitteem aisleeguse to taifihit
un pahrdohht, ja no pascha meistera tam tas naw
wehlehts tappis.

Kad schi jauna anilina pehrwe, fo schis Kalenderis
Perkins pahrdewa, bij tik skaisa un labba, tad gudree
wihri zittas semmès, wiffuwairaf Sprantschu semmè,
sahze scho pehrwi itt smalki un gruntigi pahrmelleht,
un redsi — arri usgahja Perkina skunsti un nosleh-
pumu, kà schi pehrwe no anilina effohht taifama.
Peekhrahs dauds gudri wihri pee schis leetas un us-
gahja no anilina taifihit ne ween lilu bet wehl zittas
skaisas pehrwes. Wiffuwairaf Oppmanna lungs (Hoff-
mann) Wahzsemme tik ilgi ar tahm isdarbojees gan wif-
sadas sahles peelikdams, gan schà un tà darridams, ka-
mehr usgahja taifihit wiffas tahs jaukas anilina pehrwes,
kas taggad pehrkamas. Israhdijsahs tik derrigas, kà
Gnlantè, Sprantschu semmè un Wahzsemme zehle
ihpaschus anilina-pehrwju pabrihkus un taggad jau
samettuschahs leelas anilina akziu-beedribas, kas itt
leelifki sahlt taifihit anilina pehrwes. Kà tahs
taifa, tas buhtu par dauds gruhti isteht Latweeschu
walloda, arri naw nekahda nohte to sinnaht, bet pee-
teek, kà nu wiffur dabbujamas par tik lehtu maksu, kà
kà dascha wezzu laiku pehrwe, kas papreekschu 1 rubuli
maksaja, taggad ar anilinu pehrwejama par pufs
rubuli woi 30 kapeikeem.

Tà nu taggad taifa gandrihs itt wiffu kuleeru ani-
linu pehrwes, un kahdas surtes pehrwju, fo wehl ne
spehjuschi no anilina taifihit, kà itt gaischu saku,
dseltenu un farkanu, to taggad wehl taifa ar zittu
leetu palihgu; prohti to smulko koschenilles sawi
(Cochenille-Pasta) taifa pee anilina peejauzohht klahr to
jau sem sinnamu dahrgu koschenilli. Za kahds ne
sinnatu, kas tas irr: „koschenille“, tad teilschu, tas
irr ittin mas kustonis, kas Amerikà, Mejikà dsilwo
un barrojabs us faktus stahdeem, zaur zaurim irr
skaisi farkans un taggad wiffuwairaf Spanià, fur
arri aug faktus, tohp audsinahs pa milljoneem
preeksch schis pehrwes. Schee masee farkanee kusto-
nischi — kas tahm sakkahm uttehm libdsigi, kas us
lappahm dahrsòs gaddahs, — tohp schahweti un tad
dohd scho jauku koschenilles pehrwi.

Schis anilina pehrwes arri tadeht lohti teizamas,
kà dauds weeglaki irr ar tahm pehrweht nekà ar zittahm
pehrwehm. Peeteek, kad to anilinu pehrwi ar uhdeni
labbi samaisa, to pehrwejamu dsilju jeb drahnu pa-
preeksch zaur zaurim drehgnu pataifa, to eeleek tai
pehrwe un tad to salsda. Pee zittahm anilina pehr-
wehm nu gan papreeksch ta pehrwejama leeta jafataifa
ar zittahm sahlehm.

Jelgawā, tai apteekē, kas pee pašča tirgus plātsča (Goerka kunga, jeb wezza Leitnera apteekē), kur taggad arri leeliski taiša un pahrdohd to smekligo un wesseligo Selterša un Sodasa uhdeni, taggad arri gruntigi taiša un pahrdohd itt wiffas anilina pehrwes un to koschenilkes-salwi, un schi schē taišta pehrwe irr riktiga un pateest labba. Kas tē tik dauds no tahdas pehrwes pehrē, ka ar to 1 mahzianu warr pehrweht, tas lihds ar to pehrwi dabbu drukkatu istahstischānu flahst, kas flaidri erahda, kā ar scho pehrwi jadarra, un ja pehz schihs pamahzischānas darra, tad pehrwejoht ne missees, bet labbi isdohsees.

Wehl tē japeeminn, ka ar schim pehrwehm wiffu-wairak jihdes un willas dshju un audumu brangi warr pehrweht. Kad ar tahm grihb linnu un bohwillas leetas pehrweht, tad pehrwejoht ar to wairak ja-isdarbojahs un jo usmannigi jadarra pehz tahs druklatas mahzibas.

A. un B. Wettericha kungi Rihgā, kā no Awischm sinneet, fennal jau taišja un wehl taggad taiša un pahrdohd wiffas schihs anilina pehrwes un to koschenilki un koschenilkes salwi.

Man buhtu preeks, ja ar schein raksteem welki ne buhtu ispublees, bet dāschu gohdigu fainneezi un seewinnu ar teem paslubbinajis schihs pehrwes pirkt. Lai ar tahm pehrwejoht labbi darbs isdohdahs!

— 3 —

• Par dšintu mahju pirkschānu Widsemme.

Astotā Awischu nummerā par dšintu mahju pirkschānu Widsemme stahstidams, jau to peeminneju, ka Widsemneeki schinnū leetā mums Kursmneekēem labbu gabbalu preekschā. Lihds Turgeem pehrnajā gaddā bij jau 1 tukst. 370 mahjas par dšintu nopirkas. Bet no tā laika lihds schim irr dšintu mahju pirkschāna stipri us preekschu gahjuse un zerram, ka us preekschu schi leeta wehl labbaki weiksees, kad muischneeki buhs us scho pahrdohschānu pareisi fataisijuschees. Brahtigs zilweks jau gan nojehgs, ka bes gruntigas fataisichānāhs nekahda swarriga leeta ne warr notikt. Tadehl arri pee mahju pahrdohschānas laika waijaga un fakkams wahrds jau arri mahza: Labs nahk ar gaidischānu un flts ar sildischānu. Kas pee tahdas fataisichānāhs irr waijadšigs, no tam schē ar ihseem wahrdeem tiklai tahs leelalahs leetas peeminneschu.

1) Dauds muischneeki irr nāudu aischmuschi woi no kredita-lahdes woi arri no zitta kahda kaggata zilwela un tamdehl sawas muischas lihds ar wiffu mahju grunti par kishahm nodewuschi. Ja nu kahds muischneeks sawas mahjas grihb pahrdohht, tad jau

prohtams, ka kishu wehrtiba paleek masaka. Tāpehz tahdi muischneeki, kas us sawu muischas un mahju grunti parradus nehmuschi, ne warr bes nāudas aisdeweju atwehleschānas ne weenas paščas mahjas pahrdohht. Dauds Widsemmes muischneeki, kas sawas mahjas grihb par dšintahm pahrdohht, Widsemmes angffo teesu (Hofgericht) luhds, lai mahju semmi atschkire no muischu semmes noht, tā ka mahju semmei ne buhtu wairē ne kahda dalka ar muischas parradeem. Kam buhtu pretti runnāschāna, lai tas lihds nosajitam laikam pee schihs augstas teefas peeteizahs. Tā ne fenn Krimmuldes un Risseles leeklungs Eiwērs darrijuschi, lai kad fahktu sawas mahjas pahrdohht, ne weens tad wairē ne warretu neko pretti runnāht.

2) Pahrdohdamas mahjas no paščas muischas gruntes atschkireamas, lai mahju pirzejs warr pawisjam us fewi palikt un tam ar muischu wairē ne kahda dalka ne buhtu. Tāpehz waijaga papreeksch mahjas likt ismehroht, lai pahrdewejs un arri pirzejs finn, zil leeli lauki, plawas un gannibas. Kur ar kaimineem bijuschas kohpā gannibas, tur tahs ja-atschkire un katram sawas janodalla un rohbeschas flaidri janomett. Tāpatt arri semmes wehrtiba janoswerr. Jo semme un semme naw tāk wiffur weenada. No arramas semmes wehrtibas, no plawu un gannibu labbuma warr tiklai mahju dahrgumu gruntigi takseereht. Tāpehz tad Kursmnes kredita-beedriba usajinajuse 18 mahzitus wihrus, lai tee muischu semmi ismekle, noswerr un winnu wehrtibu takseere. Jo tad tiklai kredita-beedriba warrehs sinnaht, zil schi warrehs gruntekungeem us winnu muischahm un pirzejeem us mahjahm nāudas leeneht.

3) Ja-ectaisa kredita-lahde tā, ka irr pirzeji kahdu dalku nāudas warretu dabbuht paleeneht. Jo tahdi mahju pirzeji, kas us reiju spehtu nāudu aismāsfahst, buhs gan retti atrohnami. Keela Kursmnes muischneeku kredita-beedriba nospreeduse, ka winna ne grihb ne kahdu ihpaschu kredita-lahdi preeksch mahju pirzejeem ectaisht, bet mahju pirzeji warrehs no schihs leelahs kredita-beedribas dabbuht us sawahm mahjahm nāudu leeneht, tāpatt kā muischneeki us sawahm muischahm. Tahdā wihse warrehs jo drihsal mahju rentineeki par mahju gruntineekēem palikt.

4) Bes tam wehl pee mahju pahrdohschānas dāschadas teefas isfluddināschānas waijadšigas, lai pirzejs irr ittiā drohsch, ka pehz nolikta laika nekahdi pretti runnataji ne tohp peemēti un pirzejam mahjas meerā paleek. Scho islassijuschi nu arri sapraktisat, kamdehl mahju pahrdohschāna ne warr tik ahtri notikt, kā to dāsch labs zerre un gaida.

Uwischu lassitaji no schi gadda Nr. 24 wehl atminnehs, ka Ruhjeneschi bij pirmee mahju pirzeji un leelungs Föllersams pats pirmais mahju pahrdeweis. Schis gohda wihrs no sawa sehjuma gan mas auglus redseja, jo nomirra paschos spehka gaddos. Bet kad Widsemme wairak labklahschanas un gaismas gaddisees, kad laudis wehl jo wairak buhs few mahjas pirkuschi, tad warram zerreht, ka Widsemneeki scho gohda wihru ar mihlestibu un pateizibu peeminnehs un to par sawu labdarritaju faulks. Bet Ruhjene irr arri ta fakloht Widsemmes dahrs. Deems to irr apswestijis ar labbu un augligu semmi.

Pee Ruhjenes draudes arri peederr Lohdes muischa. Schis muischas leelungs barons Krüdeners jau pehrn rudden 25 mahjas pahrdewis; 7 wehl naw pahrdohsas, tadeht ka scho mahju fainneeki naw wehl eespehjuschi pirmo naudu eemalfabt. Sweschineeki naw schis mahjas pirkuschi, bet wissi tee paschi wezji Lohdes muischas fainneeki. Leelu gohdu un srefuigu pateizibu nopelnijuschi tee lungi, kas ar gudru sinnu un schehligu prabtu faweem wezz un wezzeem fainneekem nowehlejuschi par gruntineekem palikt. Warr gan noprast, ka tahda weeta lungus un fainneekus sipra mihlestibas faite faweenojuse. To apleezina arri leelunga Krüdenera wahrdi, ko winsch us faweem fainneekem fazzija, kad schee par gruntineekem palikka: „Lihds schim juhs bijat manni appafschneeki, bet us preefschu turresimees ka draugi un nahburgi.“ Tapatt arri Waltenbergas leelungs Vietinghoff nupatt wifas sawa pagasta mahjas pahrdewis. Gan effoht bijuschi arri sweschineeki, kas gribbejuschi pirkt, bet leelungs ne weenam zittam ne effoht pahrdewis, ka til pascha pagasta laudim ween. Lautini arri pilnigi scho leelu labbumu atsinuschi un leelungam par to no wissas firds pateifuschees. Gan buhtu teizama leeta, kad itt wissur tee paschi wezz un wezzee mahju fainneeki warretu arri sawas mahjas par dsimtu nopirkt. Bet il reisas tas tak ta ne warr notikt. Daschu reis paschi mahju fainneeki ne gribb sawas tehwu tehwu mahjas pirkt, bet kahro pehz zittahm mahjahm sweschä pagasta, kas teem warr buht wairak patihl. Un tas arri teescham ne ween pagastam bet arri wissai tautai par labbu, kad fainneeki no gaischaka un fkrädraka widdus nomettahs tumshaka un wairak panihfuscha pagasta us dsihwi. Jo mukks ar mukki satildamees muhscham mukks paliks, bet no prahtiga zilweka daschu leetu labbi eewehrodams jau par gudraku taps. Ihss tautas draugs ne luhlohs us to, kas til schim jeb tam ween leeti derr, bet winsch raudsihs us to, kas wissai tautai par labbu nahf.

Kristiga mihlestiba ne dohma us sawu labbumu ween, bet ta arri zittam maifes kummofu un mahjas weetiau nowehl. Tadeht arri swescheem gohda wihreem schis labbums janowehl, ka wiiani pee mahju pirkshanas teek.

(Uf preefschu beizums.)

Zella sinas no Kaukasias.

(Statutes Latv. Nr. 36.)

IV.

No Melnas juhras us Donsku kasateem.

No Melnas juhras drih ween ebrauzam Zenefales schaurjuhra un Kertschas juhras lhlumä, kur dauds kuggu atraddahs. Ufahpu ohtru reis pehz pahru gaddeem us Mitridates kalna un biju pehz arridsan museja, tads diwainas wezzu Greekeru laika leetas un mantas apluhloht, ko diwju gaddu starpa bij istrakuschi un sche usglabbajuschi. Kertschas pilfatu atraddu dauds jo wairak pahrlabbotu, prohti: apzeatinatu un flaisstaku, neta preefsch diwi gaddeem us sawu Krimmes reisofchanu redseju. Strahda arridsan pee ohsta, gribbedami to dsillaku pataisihl. No Kertschas brauzam ar dampfluggi, kas starp Konstantinopeli un starp Taganrogu brauz. (Diwi kuggi starp minneteem pilfateem pastahwigi brauka, passascheerus wesdami.) Schi reisa Usowas juhra ne bij wairs til bahrga, ka preefsch diwi gaddeem, kad muhs lohti isbeedeja. Pirmdeen agri kai 7ta Mei tuwojamees Taganrogas pilfatam, kas us Usowas augsteem juhmallas krassteem lepni jo lepni stahw. Ne biju nekur til dauds kuggu kohpa redsejis, ka Taganrogas juhras lhlumä redseju. Taganroga tillai weenu nakti uslawejamees, tadeht neta zitta ne dabuju apluhloht, ka ween to namimu, kur muhs augstis Keisers Alekanders I. (1825 gadda) nomirra. Tur arween wehl Donsku kasaku gardists sawa gohda mundeera us waktas stahw. No Taganrogas atfal us zittu dampfluggi pahrdones uppi us Kostawu laidam, kursch pilfats stipru andeli weddi. Sche Dones uppi atstahjuschi, us Jaun-Tscherkasku pahrdones uppi ar masu dampfluggi aibrauzam.

Jaun-Tscherkaska irr preefsch 60 gaddeem pee Alfai-uppes us augstu weetu buhweta. Schis pilfats — 244 juhdses no Behsterburgas — irr taggad Kasaku leelakais pilfats ar 19 tuhst. eedshwotajeem. Wezz-Tscherkaska, kas semmä, newesseligä weeta — fallä — pusejuhdses no Jaun-Tscherkaskas, taddahs ta appluhduse, ka no namma us nammu zittadi ne, ka ar laiwinu warreja nokluht. Jaun-Tscherkaste irr augsti un smukki nammi un leeli un kraschne dahrsi, kur pehz patilshanas warr iszeratees. Lihds Jaun-Tscherkaskai bijam diwatä, bet nu usnehmü weens

pats fawu zellu. Brauzu atpallat us Kostawu un no turrenes atkal kahdas 70 juhdses pahre Dones uppi lihds Kalatschas meestam. Schai zella dauds kasaku fahdschahm garrachm jabrauz. Schihs fahdschas bija wisfas aplam leelas ar smuffahm kohka ehlahm, kas us almina pundaments un ar flihpeem dehtu jumteem. Tiffal jumti ka lohgi un durris wiffi woi nu farkani jeb falki mahleti. Dones uppes labbais krafts irr augts un dauds weetas tur irr gauwachm janka flattifhana. Krafta pakalnös kasakeem braschi wihna dahrsi. Zimkaufkas meesta es to sché audsetu, farkanu wihnu dsehru, kas ne bij smahdejams, jebfchu winsch pabeef — us to wiffi — ka schlidris sibrups isskattahs. Arri wehl zittas wihna sortes winni audje un pahrdohd. Sennafös laikös kasaki gan ar lohpu audfeschanu ween darbojajs, bet nu jau tee firdigi ween arri ar semmes darbeem un wihna audfeschanu puhlejajs, kas winueem itt labbi pawihfst.

Wiffa Donsku kasaku semme (garr Dones uppi) isnefs pee simts juhdschm garrumä un 40 juhdses platumä ar wairak neta 300 tuhst. eedfihwotajeem.

Kalatschas meests jeb zeems irr mas no uskattas. Tiffal tahs pee dselsu zella peederrigas ehkas irr prawas un glihtas — wehz Schweizu mohdes — no ap-pateem balkeem taiftas. Taggad, ka falkoht, Kalatscha irr neezigs meestinsch, bet no schi meesta zeltees ar laiku stalts pilfats; jo no schejenes us Wolgas uppi — 10 juhdses — irr taifhts dselsu zelsch, tur neween passascheeri, bet arri daschdaschada prezze no Wolgas uppes pahre Dones uppi us Usowas un Melnas juhras ohsteem tohp westa. Schi prezze irr: Puhri (kweefchi) linnusehklas, dselse, darwa, bakki, malka, bohmvillas drehbes, glahse u. z. Tad arri wehl wiffas kerra wajjadibas preefsch muhsu Melnas juhras kerra-spehla pahre scho zellu tohp peewestas. No Dones uppes us Wolgas uppi atkal tohp Donskas, Mas-Usas, Kaukasias prezze (ka: wihns, sihde, daschadi almini, bohmelja un zittas filtu semmju prezses un augli) westas. Kamehr wehl dselsu zelsch ne bij, tad ar praktehm brauzoht no Wolgas uppes lihds Dones uppei jeb no Zarizinas lihds Kalatschai wesselas feschas deenas puhlejuschees.

Tifko damppluggi atstahjam, tad jau eeraudstjam 60 rattus ar labbibu par dselsu zellu atskreijam, un tomehr tad til tahs wisenohtigahs leetas pee dselsu zella bija gattawas; zitti tilti wehl bija pufstaititi. Passascheeri wehl nemas ne bij braukufchi. Pee simts zilwekeem bijam ar damppluggi athraukufchi, un gribbejam pahre eisenbahni (dselsu zellu) tahtak fkuht. Ar telegrawi apwajzajajs Zarizina arrig passascheerus warreschoht west; jo schee wehl ne bija braukufchi. Tai pascha stunda — wakkara — atbildi dabujam,

ka no rikta warreschoht braukt. Ta tad mehs tee pirmee passascheeri bijam, kas par scho dselsu zellu brauzam.

Lohti rahmi gan gahja; brauzam tahs 10 juhdses 8 stundas, waidseja prahthigi laift; jo newarreja sinnaht, ka ees. Pirmä braukumä wehl wiffi weenu malku malfaja, prohti: katris 75 kapeikus f.

Us Dones uppi trijas deenas faskaitiju 150 barkas (leelas laiwas), kas gan ar malku, gan ar labbibu peelahdetas us leiju brauzä. Pee Dones uppes irr almina ohgles kalnös. Malka sché dahrga. Ta malka, kas sché atnahlt, irr Woroneschas gubernä zirfta. Redsejam arri strahdajam pee zitta dselsu zella, ko taifa no Alfsai lihds Jaun-Tscherlaskai, lai arridsan seemä ohgles ahtri un weegli warr us leiju skappeht.

Pee Alfsai-zeema irr pahre Dones uppi tiltis preefsch ta leelzella, kas eet no Maslawas us Stawropoli; uppe schi weeta buhs kahdas pahru werstes platta, tiltis taifhts no ihpaschahm dallahm un katra dalla us fawu ihpaschu laiwu apzeetinata; dauds scho laiwu nostahjajs nu katra ar fawa tiltä dalla uppei garrinifki zitta zittai blakkam, un ta tad faweeno schihs tiltä dallas par wesselu tiltu, tur warr drohschi pahri braukt. Kad kuggi pahre uppi garrifki brauz, tad pahre laiwu tiltä widdü isbraukdamas zellu paschferr, un kad kuggus islaiduschas, tad atkal faweenojajs. Tahdu tiltu nosauz „laiwas tiltu“ jeb ponton-tiltu.

Gohdakahrigs kurpneeks.

Kahdam jaunam Spranzuschu muischneekam, kam ilgaki nekä winsch papreefsch bija dohmajis Behterburgä wajjadseja usturretees, peetruhla sabhaku. Geraddis til Parisé taiftus sabhaks walkaht, winsch ne warreja cedrohschinatees few Behterburgä pahri jaunu sabhaku lilt taifht. Beidscht winnam tatschu to wajjadseja darriht. Bet papreefsch winsch apklau-schinaja, kurfch tas wiffalabbalais kurpneeks Behterburgä effoht. Winsch tam likka atnahlt un teiza: „Es ne tizzu wis, ka tahdus sabhaks ka Parisé un tahdus es walkaju te warr taifht; bet Fuhs mannim effat isflawehts par to wifalabbako meisteri, un tapehz nonemmeet man mehru.“ Kurpneeks ne atbildeja ne wahrda, nehma mehru un gahja prohjam. Wehz pahri deenu tas atneffa sabhaku preefsch prohwes. Spranzuschu muischneeks us pirmo apskattifchanohs teiza: „Wahrleekam brangi taifhts! Es ne dohmaju, ka sché tahdu darbu proht.“ Winsch apgehrba to sabhaku un atkal usteiza to meisteri un fazzija: „Ka usleets us kahju; wehl labbaki nekä Parisé taifhts!“ Kurpneeks nu nowilka muischneekam to usprohwetu un no wianna flawetu sabhaku, un — efur brihnum! Us kahjas tam

lungam bija palikuse kurpina, til smalki preeksch dangoschanas taisita, ka preeksch bija to stattibt. Nu muischneeks ne warreja isbrihnotees par ta kurpneeka skunsti, pasneedsa winnam rohku ar leelu pateizibu un prassija pehz ta ohtra sabbala. Kurpneeks us tam atbildeja: „To ohtru leekat few eeksch Parises taisibt,“ un ailsghja bes maksas prassischanas. J. i.

Bruschu matrohsis.

Kad schowaffar pee Rihgenes fallas Bruschu ar Dahneem us juhras kawahs, eekritta kahds eewainohts Bruschu matrohsis juhra. Kad schis us uhdena wirsu wairs ne usnahja, dohmaja zitti to nosliskuschu effam. Bet wiasch bij 4 stundas gan pa uhdens wirsu, gan pa appalschu peldejis, kamehr wisspehdigi kahds no Rihbekes us Rigu brauldams fuggis to usnehmis. Schis fuggis kluä sakehrts no Dahneem un muhsu matrohsis, kam wahds bij Wilkums Gerns, ka zeetumneeks us Riburgu nowests. Tur wiasch palikka lihds 7tam Augustam; bet schinni deenä wiasch wehl ar trim zitteem kaxa sawangoteem Bruschu eem ismukka, un wissi nu dewahs us juhrmallu. Dahui winneem dsinnahs pakkal un juhrmallä sahje ar Bruschu eem kautees. Wilkums Gerns noduhris diwas Dahnus, un kautschu pats zaur sohena zirteenu un bajonettes duhrenu stipri pee galwas eewainohts, tomehr eelehja kahda laiwa, kas juhrmallä stahweja, un nu til sehgeleja prohjam. 12tä Augustä Bruschu scho laiwu pee Rihgenes atradda, bet Wilkums Gerns tanui gulleja affinains bes samannas. Skahde buhtu gan, ja tahds duhschigs kaxa-wihrs mirtu. J. R.

Pateefigs notifikums.

Leela Bihnes pilfata ghja kahda deenä par celu diwi darba strahdneeki, weens no teem kritte nejauschu no krichtamas flimmibas pahraents pee semmes, un fewi til stipri gare almineem dausijahs, ka winnam

dauds zitweku peeskrehje klast, kas winnu no tahs leelas dausischanahs un raustischanahs gribbeja noturrecht, bet kuru palihdsiba arri neko ne paspehja. Te eesaujahs weens no teem, kas bija peeskrehjuschi tam nelaimigam palihga, ka wajagohht to flimmo ahtri us polizeju nest un dakteri atwest, kas tam ar sahlehm palihga nahkschoht. Til drihs fweeschineeks schohs wahrdus bij isrunnais, lehje tas no flimmibas pahraemtais ahtri augscha un fkehje ar sawu beedri prohjam. Par winnu ahtru aisskreeschannu wissi isbrihujahs. Bet drihs nopratta laudis, kamdeht tas flimmais til ahtri bij aisskrehjis; jo tee bija abbi leeli sagli bijuschi. Kamehr weens flims islikdamees gare semmi wahrijahs, tamehr ohtrs teem laudim, kas peeskrehjuschi flimmam palihga, naudu, kabbatas pulkstenus jeb kahdu drehbes gabbalu bij issadjis. — 16 —

Skudras laika rahditaji.

Wahzu Awises ta stahla: Kad skudras muddigi teff us puhsni un augscha puhschna zaurumi naw aistaisiti zeeti, tad buhs leetus, bet drihs pahrees. Kad augscha zaurumi aistaisiti un skudras puhsni miht, tad buhs leels leetus. Kad puhschna zaurumu gan aistaisiti, bet skudras par appalsch zaurumeem eet ahra, tad til pehz tshetrahm jeb setchahm stundahm lihfs. Kad waffaras laika skudras puhschna galla sapulzejahs, tad arri buhs leetus. Kad wissi puhschna zaurumi arri pehz leetus wehl zeeti, tad tas nosihme, ka wehl buhs leetains laiks.

Derrigas sahles.

Istakrai fainneezei un namma mahtei wajadseku pee rohkas turrecht kolodiumu, ko apteekē warr dabbuht pirkt. Schis sahles lohti derrigas. Kad ghimja jeb rohku skrambes ar to apsmehre, tad tas drihs fadsisht. — J. R.

S l u d d i n a s c h a n a s.

Mehs te sinu par to dohdam, ka **Alpüttē** pee **C. Wiednera** tunga muhsu **Koschenille** un **Koschenilles** falwe ihstena un no wisslabbakas sortes dabbujama.

A. un W. Wetterich, 3

blakkam Pehtera basnijat, masaja Wingeelä Nr. 2. Rihgä.

Leez' wehrä!

Koschenilli un **Koschenilles** falwi, salkas, tumshi un gaischi fillas, pellekas, melnas, bruhnas un dseltenas pehrwes, ar to willu pehrweht; tad **wissas anelina** pehrwes, rohshu farkanas, fillas, farkani filganas un filgan farkanas; arri melnas un bruhnas pehrwes, ar to lohtwillas un sinu drehbes pehrweht, irr arween papilnam lihds ar wahredeem, kas mahja, ka buhs pehrweht, tikkai ihstenas un labbas ween dabbujamas pee **A. un W. Wetterich,** 3

blakkam Pehtera basnijat, masaja Wingeelä Nr. 2. Rihgä.

Wiffus, kas schimmi gaddà, to, tai 12tà Otkoberi noturramu Rindes muischas tirgu, ar diebreenu bohtehm griibb aymekleht, zaur scho usazina, libds 1mo Otkoberi f. g. scheit to peederrign billetu naudu eesteleht, ka derrigà laika wehl tabs billetes warr apgadabt. 1

Muischas waldischana.

Saweem zeenigeem vashstameem un draugeem us lauteem es sunnamu darru, ka es ie schogadd ka libds schim, appafsch to 50 gaddus pastahwedamu wahrdu: „Dajari pee Annes wahrteem,“ wiffadu labbibu, sunnis un sinnu fehllu pehrku; un, atfandams us to sluddinaschanu schuinis Awisès Nr. 35 no ta Rihgas leela englischu kantora, es arri wiffceem zeenigeem pahrdewejeem apfohlu tohs wiffu leelafus tirgus maffaht, un mannas knides ahri un gohdigi apdeeneht tà, ka es to man libds schim dohtu us-tizzeescham arri us preefschu warru nopehnit. 1

B u s c h.

Friedleba namnà pee Annes wahrteem.

Zaur scho saweem draugeem un wiffceem zitteem pahrdewejeem sunnamu darru, ka es Widssemnes pilssehtà Rimbashòs (Lemjal) andeli ar sinneem un sinnefehllahn eesahzis esmu, turklast subgdams: lai zeenigi pahrdewejei schahs prezzes mamim pa pilnam peewedd. 1

Karl Dambe,

Fohymans Rimbashòs.

 Labbu flaidru meddu, ka arri sinnu dsihjas atkal warr dabbuht Belgawà, Kattolu eelà pee **H. N. Schemann.** 1

Widssemnè, Zehsu kreisè, Zummurdmuischà, teef gruntesweetas pahrdohitas. 2

Eelch Krohna-Wirzawas Raipfchu mahjahn irr atraddusees tai 12tà Septemperi weena gohwe, ar gaischi bruhnu spalwu, ar weenu baltu strihpi us muggura un libti augufchu labbas puffes raggu. — Kad nu libds schim to kam ta gohwe peederr, ne warreja usmekleht, tad teef zaur

scho no Krohna-Wirzawas pagasta teefas tas issluddinabts, ar to peeminneschanu, ka to minnetu gohwi tas, kam winna rikrigi peederr, pehz aismaffaschanas tabs issluddinaschanas un barribas-naudas, 14 deenu stàrpa, tas irr libds Otkobera mehnefi f. g. pee schihs pagasta teefas warr pretti nemt, jo zittadi pehz pagahjuscha laika ar to gohwi tà notifs, ka sikkumi rahda. 3

Krohna-Wirzawas pagasta teefà, 24. Septemb. 1864. (Nr. 1386.) Preefshdetajs: J. Kasum. (S. B.) Teefas sftrihweris: Weinberg.

Leepaja pee grabmatu fohymanna Harri Dohnberga, leelà eelà, netablu no tilta, tai leelà namnà, pa kreisu rohlu, fur pihleri preefsch durwin, warr wiffadas latwiskas — gan femal druffatas, gan arri jamas grabmatas, ka arri kalenderes un lantahertes allaschin dabbuht piekt. 2

 Libds 200 wiffulabbalu sortu ahbetu jeb zittu anglu kohku preefsch dahrseem, ka arre pufku kruhmus (Bierstràucher) eelch seelahn un mahahn dallahn lehti pahrdohd Misputtè stumstes un andeles dahrseeks. 3

Friedrich Hennigs un beedris.

Linnefehllu tihrischanas maffines, fo par treschotlahnu wofanz, leelas un majas, schihs pehdigi peeminnetas preefsch nohroweschanas no linnefehllu prohwehn, teef taiptas un irr arween dabbujamas manà eljas pahrihki Zohrna-falna pee Rihgas. 1

Areridsan pahrdohdu turpat weentulligi treschotka-bleklus bes tabu stellehn. **Carl Chr. Schmidt.** 1

Damp-Kaulamiltus

ittin smalki maltus, muzzàs, furràs ap 7½ puddi atroh-dahs, es pahrdohdu sawà eljas pahrihki Zohrna-falna pee Rihgas par to nepahrzellanu, paleefam zennu no 6 rubl. f. n. par muzzu. Apstelleschanas us schceem miltteem teef areridsan manà kantori pilssehtà fanemtas. 1

Carl Chr. Schmidt.

Labbibas un prezju tirgus Rihgà tai 26. Septemperi un Leepajà tai 26. Septemperi 1864 gaddà.

M a f f a j a p a r :	Rihgà.		Leepajà.		M a f f a j a p a r :	Rihgà.		Leepajà	
	R.	S.	R.	S.		R.	S.	R.	S.
½ Tschetw. (1 puhru) rudsu 150 libds	1	60	1	80	½ puddu (20 mahrz.) dselses . . .	1	—	1	10
½ " (1 ") kweeschu 250 —	2	75	2	70	½ " (20 ") tabala . . .	1	25	1	50
½ " (1 ") meeschu 135 —	1	40	1	50	½ " (20 ") schichtu appim . . .	—	—	2	—
½ " (1 ") ausu .110 —	1	15	1	—	½ " (20 ") schab. zuhfu gall. . .	—	—	—	—
½ " (1 ") sirnu .190 —	2	25	—	—	½ " (20 ") frohna sinnu . . .	2	50	2	—
½ " (1 ") rupju rudsu milt. . .	1	60	1	80	½ " (20 ") bracka sinnu . . .	1	30	1	20
½ " (1 ") bihdelet. 225 —	2	75	2	60	1 muzzu sinnu fehllu . . . 650 —	12	—	10	—
½ " (1 ") " kweeschu mil. . .	3	50	3	—	1 " filku . . . 10½ —	11	—	11	50
½ " (1 ") meeschu putram. . .	2	10	2	80	10 puddu farkanas fahls . . .	6	—	7	—
10 puddu (1 birkawu) feena . . .	4	—	2	50	10 " baltas rupjas fahls . . .	6	—	6	—
½ " (20 mahrz.) kweesta 425 —	4	40	4	50	10 " " smalkas " . . .	5	50	6	—

Rihgà amahlfuschi 1561 fuggi, aifgabjufchi 1382 fuggi. — Leepajà amahlfuschi 181 fuggi, aifgabjufchi 179 fuggi.

Verantwortlicher Redakteur: Pastor R. Schulz.

Der Censur erlaubt. Mitau, den 28. September 1864. Nr. 144.

Erudt bei J. J. Sieffenhagen und Sohn in Mitau.